

Xogar para vivir: lecer e tempo libre (1)

Xogar é necesario para gozar da vida. Apréndese ademais a gañar e perder, a usar a imaxinación, a estar cos demais... e mesmo a tratar a Deus.

25-01-2013

Hoxe, en moitos países, o sistema educativo dá a nenos e mozos cada vez máis tempo libre, de modo que moitos pais son especialmente

sensibles á importancia deses momentos para a educación dos seus fillos.

En ocasións, con todo, o principal temor é que "pérdase o tempo" durante os períodos non lectivos. Por iso, moitas familias buscan actividades extraescolares para os seus fillos; non é raro que estas posúan certo corte académico -un idioma ou un instrumento musical-, que complete os seus estudos.

O VALOR DO TEMPO LIBRE

O tempo libre posúe unhas virtualidades educativas específicas, ás que se refería Xoán Paulo II cando animaba a «potenciar e valorizar o tempo libre dos adolescentes e orientar as súas enerxías» [1] .

Nesas horas diarias nas que as obrigacións académicas interrómpense, en maior ou menor medida, o mozo sente dono do seu

propio destino; pode facer o que *realmente* quere: estar cos seus amigos ou a súa familia, cultivar afeccións, descansar e divertirse do modo que máis lle satisfai.

Aí toma decisións que entende como propias, porque se dirixen a jerarquizar os seus intereses: que me gustaría facer, que tarefa debería recomenzar ou cal podería aprazar... Pode aprender a coñecerse mellor, descubrir novas responsabilidades e administralas. En definitiva, pon en xogo a súa propia liberdade dun modo máis consciente.

Por iso os pais e educadores deben valorizar o tempo libre de quen dependen deles. Porque educar é educar para ser libres, e o tempo libre é, por definición, tempo de liberdade, tempo para a gratuidade, a beleza, o diálogo; tempo para todas esas cousas que non son "necesarias" pero sen as que non se pode vivir.

Este potencial educativo pode malograrse tanto se os pais se desentienden do lecer dos fillos - sempre que cumpran coas súas obrigacións escolares-, coma se veno só como unha oportunidade de "prolongar" a súa formación académica.

No primeiro caso, é fácil que os fillos se deixen levar pola comodidade ou a preguiza, e que descansen dun modo que lles esixa pouco esforzo (por exemplo, coa televisión ou os videoxogos).

No segundo, pérdese a especificidade educativa do tempo libre, pois este convértese nunha especie de prolongación da escola, organizada por iniciativa case exclusiva dos pais. Ao final, desafortunadamente, a imaxe do vivir que se transmite é a dunha existencia dividida entre obrigacións e diversión.

Convén, por tanto, que os pais valoren con frecuencia que achegan ao crecemento integral dos fillos as actividades que realizan ao longo da semana, e se o seu conxunto contribúe de modo equilibrado ao seu descanso e á súa formación.

Un horario apertado significa que o fillo fará moitas cousas, pero quizá non aprenderá a administrar o tempo. Se se quere que os fillos crezan en virtudes, hai que facilitarlles que experimenten a propia liberdade; se non se lles dá a posibilidade de elixir as súas actividades favoritas, ou se lles impide na práctica xogar ou estar cos amigos, córrese o risco de que -cando crezan- non saiban como divertirse. Nesta situación, é fácil que acaben deixándose levar polo que a sociedade de consumo ofrécelles.

Educar no uso libre e responsable do tempo libre require que os pais

coñezan ben aos seus fillos, porque convén proporlles formas de lecer que respondan os seus intereses e capacidades, que lles descansen e divirtan.

Os fillos, sobre todo cando son pequenos -e é o mellor momento para formarlles neste aspecto- están moi abertos ao que os pais preséntanlles; e se isto satisfailles, están a sentarse as bases para que descubran por si mesmos o mellor modo de empregar os tempos de lecer.

Evidentemente, isto require imaxinación por parte dos pais, e espírito de sacrificio. Por exemplo, convén moderar as actividades que consomen un tempo desproporcionado ou levan ao mozo a illarse (como sucede cando se pasan horas fronte ao televisor ou en internet). É mellor privilexiar aquelas que permiten cultivar

relacións de amizade, e que lle atraen espontaneamente (como adoita ser o deporte, as excursións, os xogos con outros nenos, etc.).

XOGAR PARA CRECER

Pero de todas as ocupacións que se poden desempeñar no tempo libre, hai unha que os nenos -e non só eles- prefiren sobre as demais: o xogo.

Resulta natural, porque o xogo asóciase espontaneamente á felicidade, a un lugar onde o tempo non é pesado, a unha vivencia aberta á admiración e ao inesperado. No xogo uno mostra a súa identidade máis propia: implícase con todo o seu ser, con frecuencia máis mesmo que en bastantes traballos.

O xogo é, ante todo, unha proba do que será a vida: é un modo de aprender a utilizar as enerxías que temos a disposición, é un tenteo de capacidades, do que podemos

realizar. O animal tamén xoga, pero moito menos que o home, precisamente porque a súa aprendizaxe estabilízase. As persoas xogan durante toda a súa vida, pois poden seguir crescendo -como persoas- sen limitación de idade.

A natureza humana sèrvese do xogo para alcanzar o desenvolvemento e a madurez. Xogando, os nenos aprenden a interpretar coñecementos, a ensaiar as súas forzas na competición, a integrar os distintos aspectos da personalidade: o xogo é un continuo reto.

Experimentan regras, que hai que asumir libremente para xogar ben; márcanse obxectivos, e exercítanse en relativizar as súas derrotas. Non cabe xogo á marxe da responsabilidade, de forma que o xogo contén un valor ético, axúdanos a ser suxeitos morais.

Por iso, o normal é xogar con outros, xogar "en sociedade". Tan radicado está este carácter social, que mesmo cando os nenos xogan sós, tenden a construír escenarios fantásticos, historias, outros personaxes cos que dialogar e relacionarse. No xogo os nenos aprenden a coñecerse e a coñecer aos demais; senten a alegría de estar e divertirse con outros; asimilan e imitan os roles dos seus maiores.

Apréndese a xogar, principalmente, na familia. Vivir é xogar, competir; pero vivir tamén é cooperar, axudar, convivir. É difícil comprender como se poidan harmonizar ambos os aspectos -competir e convivir- á marxe da institución familiar. O xogo é unha das probas básicas para aprender a socializar.

En definitiva, o gran valor pedagóxico do xogo reside en que vincula os afectos á acción. Por iso,

poucas cousas unen dun modo máis inmediato a pais e fillos que xogar xuntos. Como dicía San Xosemaría, os pais han de ser amigos dos seus fillos, dedicándolles tempo.

Certamente, a medida que os fillos crecen, haberá que adaptarse.

Pero isto só significa que o interese dos pais polo lecer dos seus fillos adoptará novas formas. Pódeselles, por exemplo, facilitar que conviden amigos a casa, ou asistir ás manifestacións deportivas nas que participan? Iniciativas que, ademais, permiten coñecer aos seus amigos, e ás súas familias sen dar a errada impresión de que se lles quere controlar, ou de que se desconfía.

Tamén se pode, coa axuda doutros pais, crear ambientes lúdicos nos que se organicen diversións sas, e cuxas actividades se desenvolvan tendo en conta a formación integral dos participantes. O noso Pai promoveu

desde moi pronto este tipo de iniciativas, nas que se ofrece un ambiente formativo en que os mozos xogan, á vez que perciben a súa dignidade de fillos de Deus, preocupándose polos demais: lugares nos que se lles axuda a descubrir que hai un tempo para cada cousa e que cada cousa ten o seu tempo, e que en todas as idades -tamén cando son pequenos- pódese buscar a santidad, e deixar un pouso nas persoas que lles rodean.

Tomando unha expresión de Pablo VI, moi querida por Xoán Paulo II, cabería dicir que os clubs xuvenís son lugares onde se ensina a ser «expertos de humanidade» [2] ; por iso, sería unha gran equivocación expor o seu interese só en función dos resultados académicos ou deportivos que alcanzan.

XOGAR PARA VIVIR

En grego, educación (*paideia*) e xogo (*paidiá*) son termos do mesmo campo semántico. E é que aprendendo a xogar adquírese, á vez, unha actitude moi útil para afrontar a vida.

Aínda que pareza paradoxal, non só os nenos teñen necesidade de xogar. Mesmo se pode dicir que o home debe xogar máis canto máis ancián sexa. Todos coñecemos persoas ás que a vellez desconcertou: descubren que non teñen as forzas que tiñan antes, e cren que non poden afrontar os desafíos da vida.

Unha actitude que, polo demais, podemos atopar en moitos mozos, anciáns prematuros, que parecen carecer da flexibilidade necesaria para acometer situacións novas.

Pola contra, probablemente relacionámonos con persoas maiores que manteñen un espírito novo: capacidade de ilusionarse, de

recomenzar, de afrontar cada novo día como un día *do trinque* . E isto aínda que ás veces posúan limitacións físicas notables.

Estes casos pon de manifesto que, a medida que o home crece, cobra cada vez máis importancia encarar a vida con certo sentido lúdico. Porque quen aprendeu a xogar sabe relativizar os logros -éxitos ou fracasos- e descubrir o valor do xogo mesmo; coñece a satisfacción que dá ensaiar novas solucións para gañar; evita a mediocridade que busca o resultado, pero arruína a diversión. Disposicións que poden aplicarse ás cousas "serias" da vida, ás tarefas correntes, ás novas situacións que, abordadas doutro xeito, poderían levar ao desánimo ou a un sentimento de incapacidade.

Traballo e xogo teñen os seus tempos diversos: pero a actitude coa que un e outro se planean non ten por que

ser distinta, pois a mesma persoa é quen traballa e quen xoga.

As obras humanas son efémeras, e por iso non merecen ser tomadas demasiado en serio. O seu valor máis alto -como ensinou san Xosemaría- consiste en que aí nos espera Deus. A vida só ten sentido pleno cando facemos as cousas por amor a El... mellor aínda: na medida en que as facemos con El.

A seriedade da vida está en que non podemos chancelar coa graza que Deus ofrécenos, coas oportunidades que nos dá. Aínda que, ben visto, dalgún modo, tamén o Señor sèrvese da graza para chancelar co home: ***El escribe perfectamente coa pata dunha mesa*** [3] , dicía o noso Pai.

Só a relación con Deus é capaz de dar estabilidade, nervio e sentido á vida e a todas as obras humanas. O filósofo Platón intuía esta gran verdade: «é mester tratar seriamente

as cousas serias, pero non as que non o son. E só a divindade é merecedora de toda clase de bienaventurada seriedade, mentres que os homes somos xoguetes inventados por ela; e isto é o máis fermoso que hai en nós; por tanto é preciso aceptar esta misión, e que todo home pase a súa vida xogando os xogos máis fermosos» [4] .

Os xogos máis fermosos son os "xogos" de Deus. Cada un ha de asumir libremente que é un xoguete divino, chamado a xogar co Creador. E da súa man arrostrar todas as actividades, coa confianza e o espírito deportivo con que un neno xoga co seu Pai.

Dese modo, as cousas sairán **antes, máis e mellor** ; saberemos sobrepornos ás aparentes derrotas, porque o importante -xogar con Deus- xa está feito, e sempre hai outras aventuras que esperan. La

Sagrada Escritura preséntanos á Sabedoría divina **proxectando xunto a El, deleitábao día a día, actuando ante El en todo momento, xogando co orbe da terra, e deleitábame cos fillos de Adán** [5] : Deus, que "xoga" creando, ensínanos a vivir con alegría, seguros, confiando en que recibiremos -quizá inesperadamente- o agasallo que anhelamos, pois **todas as cousas cooperan para o ben dos que aman a Deus, dos que son chamados segundo o seu designio** [6] .

J.M. Martín e J. Verdiá

[1] Xoán Paulo II, Exhort. apost. *Familiaris consortio* , 22-XI-1981, n. 76

[2] Xoán Paulo II, VI *Simposio do Consello das Conferencias Episcopais de Europa* , 11-X-1985, n. 13.

[3] *Amigos de Deus* , n. 117.

[4] Platón, *As leis* , 804d

[5] *Pr* 8, 30-31.

[6] *Rm* 8, 28.

.....

pdf | document generated
automatically from [https://
dev.opusdei.org/gl-es/article/xogar-para-
vivir-lecer-e-tempo-libre-1/](https://dev.opusdei.org/gl-es/article/xogar-para-vivir-lecer-e-tempo-libre-1/) (14-08-2025)